

ACADEMIA NAȚIONALĂ DE MUZICĂ „GHEORGHE DIMA”,
CLUJ-NAPOCA
ȘCOALA DOCTORALĂ „SIGISMUND TODUȚĂ”

TEZĂ DE DOCTORAT

Creația camerală a compozitorului Adrian Pop

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. **GABRIEL BANCIU**

DOCTORAND:
PAULA ȘANDOR

Cluj-Napoca
2020

Rezumat

În contextul diverselor orientări stilistice configurate în spațiul românesc pe parcursul secolului XX, cu puternice ecouri și în perioada curentă, compozitorul clujean Adrian Pop se remarcă printr-o atitudine moderată, centrată pe valențele expresive ale mesajului artistic, al cărui acces în conștiința receptorilor este facilitat printr-un limbaj actual, contemporan, obținut prin inedita fuziune a tehnicilor vest-europene deja statornicite în epoci precum Barocul și Clasicismul muzical, cu resurse ale fondului nostru popular sau tendințe moderne de elaborare discursivă, structurală, timbrală ș.a.

Personalitate plurivalentă, a cărei ani de formare în comunitatea clujeană, sub îndrumarea unor exponenți de seamă ai componisticii românești precum Sigismund Toduță și Cornel Țăranu i-au prilejuit, de asemenea, contactul nemijlocit cu folclorul autohton, Adrian Pop și-a configurat un stil propriu, impactat atât de formația de matematician din perioada studiilor liceale, cât și de afinitățile sale poetice, având ca punct de pornire lirica universală, repertoriul popular românesc și resursele stilistice ale etapelor care au conturat evoluția muzicii culte în spațiul european, cu o predilecție pentru tehnicile de scriitură barocă. Creația sa camerală a oferit, prin varietatea resurselor tehnice, timbrale și expresive, un context ideal de valorificare a acestor surse, păstrându-le și, deopotrivă, amplificându-le rezonanțele de ordin metafizic, filosofic, psiho-emoțional – prezente în versurile lui Christian Morgenstern, Tristan Tzara, Rainer Maria Rilke sau Pablo Neruda, cărora compozitorul le-a găsit corespondențe atât în cuplul voce-pian, cât și în genurile pur instrumentale, precum cel al cvartetului –, sau autenticitatea națională.

Lucrarea de față propune aprofundarea modului de relevare a acestor surse inspiratoare, respectiv a limbajului artistic propus de Adrian Pop în vederea comunicării mesajului artistic, fără a pierde însă din vedere primatul componentei expresive. Conturarea spațiului stilistic în care acesta s-a format și a început să compună, surprins în primul capitol vine în anticiparea considerațiilor din al treilea capitol, centrat pe creația camerală a compozitorului clujean, a căror coordonate sunt aprofundate prin analiza aplicată unor lucrări reprezentative, precum *7 Fragments de Tristan Tzara*, *Fünf Liebeslieder auf Verse von Rainer Maria Rilke's Traumgekrönt* și *Cvartetul Mătasea și metalul*, scris după versurile cu același

nume ale poetului chilian Pablo Neruda. Abordarea acestor lucrări oferă o perspectivă cuprinzătoare asupra modului de raportare a lui Adrian Pop la tipologii poetice distincte, definite de suprarealism și ludic la Tzara, de metafizică filosofică la Rainer Maria Rilke, sau confesivă, biografică în ceea ce-l privește pe Neruda. Toate cele trei lucrări de inspirație poetică universală se circumscriu, într-un fel sau altul, tematicii iubirii.

Dimensiunea folclorică este surprinsă în muzica sa de cameră prin intermediul celor două tehnici principale de valorificare a resurselor populare în creația cultă – prelucrarea de citat sau compunerea „în caracter popular” specifică și lui George Enescu. Acestea sunt identificabile în două lucrări diferite din punct de vedere genuistic și al configurațiilor timbrale: suita *Cântece de stea* pentru voce și ansamblu baroc, respectiv duo-ul *Țiituri* pentru vioară și violoncel. În ceea ce privește tendințele neo-baroce ale compozitorului, manifestate și în lucrările de inspirație poetică și folclorică, acestea sunt reliefate în urma studiului asupra dipticului *Invenzioni* pentru flaut, percuție, violă și violoncel.

Nu lipsesc, desigur, informațiile biografice, privitoare la anii de formare și activitățile conexe – artistice, administrative, didactice – întreprinse de Adrian Pop în spațiul cultural clujean, și informațiile referitoare la întregul corpus de lucrări, de asemenea relevante în configurarea concluziilor de ordin stilistic, dat fiind faptul că creația compozitorului urmează un parcurs liniar, iar corespondențele inter-genuistice vin ca o consecință naturală a acțiunii sale permanente de revizuire și revalorificare a unor idei muzicale ale trecutului.

Concluziile au în vedere juxtapunerea observațiilor stilistice concretizate prin analiză și sintetizarea aspectelor tehnice, expresive, de limbaj pe care Adrian Pop le implică în redarea mesajului artistic, generat în raport cu sursa poetică și urmărind, prin componenta intelectuală și emoțională, accesul în conștiința receptoare.

Resursele bibliografice abordate în demersul științific vizează atât varietatea contextului stilistic românesc al secolului XX – configurată în urma demersurilor de afirmare a culturii naționale, concretizate și impulsionate de personalitatea lui George Enescu –, aspectele înnoirii limbajului componistic, cât și referirile directe la persoana sau creația compozitorului Adrian Pop. O bună parte dintre sursele determinante pentru subiectul tratat au fost asigurate de compozitorul însuși, care a revelat cu generozitate, prin corespondență sau autoreferatele care i-au însoțit partiturile, aspecte de maxim interes. De asemenea,

partiturile care au servit ca bază pentru analiză, ca și înregistrările unor interpretări notabile ale pieselor camerale aprofundate, au fost puse la dispoziția autoarei de către compozitorul Adrian Pop.

Relevanța demersului întreprins este confirmată nu doar prin aportul deloc neglijabil pe care Adrian Pop l-a adus de-a lungul timpului în dezvoltarea culturală artistică a comunității clujene, activitatea sa didactică, științifică și administrativă contribuind la o permanentă actualizare și lărgire a perspectivelor față de actul creației și contemporaneitatea muzicală, sau de crescuta vizibilitate a compozitorului în plan național și internațional prin fermecătoare lucrări corale, simfonice și camerale, ci și de viziunea stilistică echilibrată, integratoare, orientată depotrivă către fond și către perspective de înnoire, o identitate bine conturată și care își asigură trăinicia prin neutralitatea față de mirajul experimentalismului, deșuetitudine, sau căutarea dinadins a originalității, în detrimentul funcției comunicării pe care ar trebui să se concentreze actul artistic.

Cuvinte cheie: școala componistică clujeană, parametrii de limbaj, surse de inspirație, poetica universală, folcorul autohton, polistilism, tradiție, inovație, modernitate, avangardă, neo-clasicism, neo-baroc, timbralitate, sinteze

Abstract

Given the stylistic diversity which marked the Romanian musical environment during the 20th Century, as well as the current creative context, Cluj composer Adrian Pop stands out for his moderate, expression-centered artistic means and communication. The aim of his contemporary language – shaped by the traditional writing techniques of the Western Baroque or Classical stages, our native folklore background, or the topical trends of discursive elaboration – is to always find a way to sensitive recipients.

An all-round personality, whose training years within the community of Cluj – under the guidance of some first-rank composers such as Sigismund Toduță and Cornel Țăranu –, which also brought him close to Romanian folklore, Adrian Pop perfected an original style, touched by his mathematical formation during high school, as well as his poetic affinity, keeping universal lyric, the Romanian popular music, and Baroque compositional techniques as points of reference.

Due to its multiple technical, timbre and expression resources, the chamber oeuvre of Adrian Pop provided, throughout the years, an ideal framework of reflecting his main inspirational sources, keeping their essences while enhancing their metaphysics, philosophical, emotional substance or national authenticity. This is the way poems by Christian Morgenstern, Tristan Tzara, Rainer Maria Rilke, and Pablo Neruda found correspondence both within the voice-piano couple, and the quartet ensemble, to name just a few examples.

The present thesis aims to deepen the way of revealing such inspirational sources through the compositional language employed by Adrian Pop, in the process of intellectual and expressive communication. Highlighting the stylistic context of the 20th century as a starting point for the creative path followed by the Cluj composer, inside the First Chapter, comes as an anticipation for the Third Chapter's reflections on his chamber oeuvre, based on thorough analyzes of such works as *7 Fragments by Tristan Tzara*, *Five Love Songs on poems from „Dream-Crowned” by Rainer Maria Rilke*, and the *Silk and Metal Quartet* on Pablo Neruda's same-titled poems. By approaching these particularly works, the author managed to

achieve an integrating, complex perspective of the way in which Adrian Pop assumes different poetic typologies, defined by Suprrealism and playfulness (Tzara), philosophy and metaphysics (Rilke) or by biographical, confessional style (Neruda). All three works capture, in a way or another, the love theme.

The folklore valence is revealed by means of remaking folklore themes – called folklore „quotes” – or by using the „Romanian Popular Character” writing, often employed by George Enescu, too. These main techniques of „processing” our national artistic background within the scholarly music field are fully reflected by two different genres and instrumental configurations: The *Transylvanian Christmas Carols* for voice and Baroque ensemble, and the *Țiituri* duo for violin and cello. As for the Neo-Baroque trends found both within the poetry-inspired and folklore works of Adrian Pop, they receive a special attention during the *Invenzioni* (for flute, percussion, viola and cello) analytical approach.

Biographical information, professional development, and artistic or administrative-related activities of Adrian Pop within the Cluj community, described inside the Second Chapter, as well as the more general perspective of his entire work also prove to be significant steps in delineating the stylistic features of his chamber oeuvre – especially given the fact that composer’s work follows a linear and steady path, and the inter-genre correspondence comes as a natural result of his permanent actions of reviewing and reappraising past music ideas.

The Third Chapter conclusions resume the analytical observations in order to synthesize the technical, expressive and language aspects of chamber music by Adrian Pop, as means of artistic communication searching, through its intellectual and emotional components, for an efficient reception.

The biographical resources encompass volumes focusing on the stylistic variety of the 20th Century creative background – generated by the national affirmation process driven George Enescu’s initiative –, the creative language renewal, as well as direct references to Adrian Pop’s personality and work. The composer’s generous contribution proved to be determinant in this regard, the author being granted access to first-hand information, comments, explanatory writings, music sheets and recordings.

The relevance of such a research demarché finds its confirmation not just from the perspective of the substantial involvement Adrian Pop had during the process of cultural and

artistic development of Cluj community – the composer’s didactical, scientific and administrative initiatives helping the permanent upgrade of creative act and music contemporary assimilation –, or by his national and international acknowledgement – as result to his charming, impressive works –, but also through his stylistic, well adjusted, integrating view, focused both on tradition and novelty, unaligned to invalid experimentalism, outdatedness, or unfounded originality which so often affect the primary function of the artistic act – communication.

Key words: Cluj composition school, artistic language parameters, inspirational sources, universal, poetry, Romanian folklore, polystylism, tradition, novelty, modernity, avant-garde, neo-classicism, neo-baroque, timbre, synthesis